

Luis Moreno

Angela Saini és una periodista divulgativa científica de predicament en els països anglosaxons, influenciada per una llarga tradició en la instrumentalització de mètodes i útils biològics per a explicar la vida social. Recordem que un dels pioners anglesos de la sociologia moderna, Herbert Spencer, va encunyar l'expressió de la «súper-vivència del més apte» després de llegir *L'origen de les espècies* de Charles Darwin. El terme entronca amb el de *selecció natural* així com amb l'explicació racista de la «selecció natural» de l'espècie humana. I és que Spencer creia en dos tipus de coneixement: el coneixement adquirit per l'individu i els coneixements adquirits per la raça.

El llibre de Saini recupera la visió de constructivisme social que informa i dona sentit al concepte de raça. Cal recordar que l'antropòleg Ashley Montagu, pioner en la diferenciació conceptual entre raça i grup ètnic després de la tràgica i eminentment racista Segona Guerra Mundial, afirmava que: «... la paraula *raça* és racista en si mateixa». Després del conflicte bèl·lic, i en contraposició amb el concepte de raça, de tan tràgica instrumentalització pel nazisme alemany, Montagu va establir la definició de grup ètnic com aquell de caràcter nacional, religiós, geogràfic, lingüístic i cultural no necessàriament coincident amb un grup racial, i va defensar que els trets culturals no posseeixen una relació genètica de característiques pròpiament racials. La pertinença, doncs, a un grup ètnic queda determinada –implícitament– d'una forma voluntària, a diferència del que s'esdevé amb els grups racials. Aquests, però, eren menys diferents entre si del que la diversitat biològica podria fer pensar. En realitat, els científics que van donar suport a la

Declaració de la Unesco del 1950 havien convingut que la raça era un concepte complex de fixar i no era adequat per a pensar en la variació humana, ja que tots els humans pertanyen a la mateixa

espècie, l'*Homo sapiens*.

Reprement el treball previ d'Ashley Montagu, Richard Lewontin, el 1972 dividia el planeta en set grups humans, basant-se aproximadament en les antigues categories racials, i investigava quanta diversitat genètica hi havia dins de cada grup. Va trobar que hi havia molta més va-

s' amplia la xarxa a les poblacions continentals. En total, doncs, al voltant d'un 90% de la variació es troba dins de les antigues categories racials, no entre categories. Amb el pas dels temps els resultats de Lewontin s'han confirmat.

Un altre àmbit d'anàlisi que suggereix la lectura el volum de Saini és el relatiu a

la manipulació política del concepte de raça. Recentment, el moviment Black Lives Matters ha mostrat com la raça, el supremacisme, i la suposada manipulació del concepte de la mà del populisme de tall trumpista ha provocat una eclosió de mobilització i repulsa no només als EUA sinó al món sencer. Al seu torn, aquest

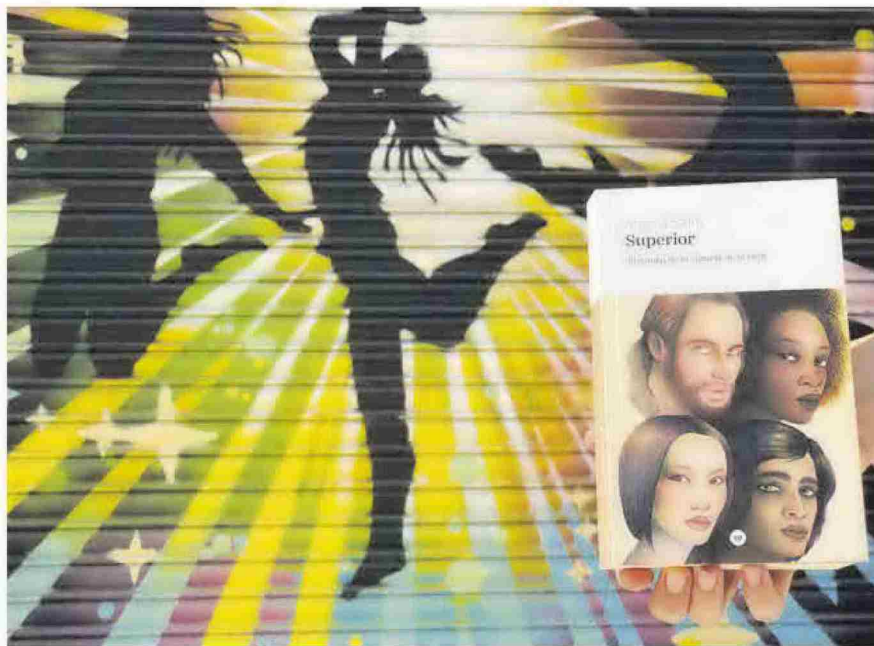
El retorn de la ciència de la raça

El professor de Recerca (Institut de Polítiques i Béns Públics, CSIC) ressenya el repàs rigorós de la naturalesa insidiosa de la raça de la periodista científica britànica Angela Saini. És el tercer número de la col·lecció Urània de IAM, que dirigeix el catedràtic d'Astronomia i Astrofísica de la Universitat de València, Vicent Martínez.

moviment té un precedent 'teòric' en la discussió generada per l'anomenada *The Bell Curve*, assumpte que no apareix explícitament en les pàgines del volum. Com es recordarà, els autors del llibre, el psicòleg Richard J. Herrnstein i el polític Charles Murray, van suggerir suposades connexions entre raça i intel·ligència i van defensar que es prengueren en consideració les implicacions polítiques basades en aquestes suposades connexions. En la mateixa línia argumental, les tesis eugenistes incidien en les propostes d'alguns científics anglesos en el tombant del segle xx. Recordeu les proclames de Francis Galton que afavorien la millora de la raça humana mitjançant l'eliminació dels més «maldestres» i que van establir les bases justificatives de les monstruoses pràctiques dutes a terme pels nazis a fi de preservar la raça pura ària anys més tard?

Enfront de la diversitat biològica, en les democràcies avançades hem convingut a apostar per la igualtat política. Ara fa una vintena d'anys, jo mateix escrivia junt amb el professor José Luis Luján que la igualtat de drets i oportunitats i l'accés a béns bàsics comuns és un concepte normatiu que ha de governar les relacions entre els humans, de manera que se superi la desigualtat biològica. En suma, a la realitat de la diversitat biològica es contraposa el dret de la igualtat política.

De ben segur, el llibre d'Angela Saini interessarà a tots aquells ciutadans preocupats per la deriva del determinisme biològic que nega la construcció de la igualtat política i social implícits en el concepte de raça i les seues conegudes derivacions en el nacionalisme destructiu i fins i tot en l'eugenèsia, com la pandèmia de la covid-19 ha il·lustrat amb el delme de la nostra població de gent gran.

► **SUPERIOR**
Angela Saini

Traducció: Maria Josep Cuenca Ordinya.
Institució Alfons el Magnànim, 2021.
372 pgs.

Lourdes Toledo

El seu pare la imaginava com la dona del temps en els informatius o feliçment casada. Pensava que enviar la Sandra a la universitat era el millor camí per a torbar-li un bon marit i no entenia perquè en tornar d'estudiar no podia viure sota el mateix sostre que els seus pares. La mare, es posava les mans als malucs i orgullosa, deia: «És ben bé filla meva», arronsava les espatlles i deia al pare. «Què vols que hi faci?».

Aquella mare que portava els seus fills a la biblioteca cada setmana, a concerts, a museus; que duia una xapa a la solapa de l'abric que deia: «Alimeteu la gent, no el Pentàgon»; que no va passar del novè curs. Aquella mare. Dona un copet de colze a la seua filla i diu «Good lucky que vas estudiar».

Parlar de Sandra Cisneros (Chicago, 1954) vol dir evocar aquestes històries familiars, però sobretot perdre's per les cantonades de Mango Street. Llegir Sandra Cisneros és imaginar el Chicago suburbial, escenari d'aquesta novel·la, però també del seu llibre *Caramelo*. Amb els anys l'autora també ambientarà alguns dels seus relats a Texas i Mèxic. Tanmateix, per a la memòria dels lectors, Cisneros és Chicago en veu xicana.

He llegit *La casa de Mango Street* tres vegades, la primera en anglés, la segona en castellà i aquesta darrere en la traducció catalana fantàstica de Miriam Cano (una recent edició bellíssima de L'Altra Editorial). Cada volta hi he trobat imatges noves, històries diferents i en cada relectura, l'obra ha guanyat pes, força i respecte en la meua memòria. Encara em diu moltes coses.

La casa de Mango Street és una col·lecció delicada però poderosa de postals i retrats. Són escenes, instantànies captades al vol, moments de vida de molts dels personatges que viuen a un barri hispà pobre als afores de Chicago on la comunitat mexicana havia acampat durant els anys quaranta, just després de la II Guerra Mundial. La història és una mena de *collage* fet de fragments de vida de moltes persones. Cada trosset té sentit per si sol, però tots flueixen en un relat únic.

Semblen escenes independents, i en certa manera ho són, però en essència formen un tot harmoniós i potent: la radiografia d'una vida americana al marge de la vida americana. L'existència d'aquells que viuen en les esclotxes culturals, econòmiques, socials, i fins i tot polítiques: els que són xicans als Estats Units i mig gringos a Mèxic. «Quan vaig començar *La casa de Mango Street* vaig creure que estava escrivint unes memòries —diu Cisneros. Però quan vaig acabar les meues memòries ja no eren memòries, ja no eren autobiogràfiques, i havien evolucionat fins a esdevenir una història col·lectiva poblada de diverses vides, del meu passat i del meu present, situat en un temps i un barri fictici: Mango Street».

Quan Cisneros tenia vint i tants anys, va entendre que la distància sovint ajudava a escriure i que una història era «com una escultura de Giacometti. Mentre més lluny estiga, més clarament pots veure-la». La jove que estudiava i vivia a Iowa City havia començat a contar la història d'un lloc anterior al present en una veu més jove: la d'Esperanza. Fins aleshores Sandra donava per fet que el món era com Chicago, compost de gent de moltes cultures i classes socials vivint junts, no sempre feliçment, però coexistent.